L'intent d'enderrocar el Teatre Conservatori de Manresa l'any 1936

Joaquim Aloy i Bosch

A partir de l'estiu de 1936, i aprofitant un fet tan excepcional com l'esclat de la revolució, s'intentà portar a terme un antic projecte urbanístic manresà: la urbanització de la plaça de Sant Domènec bo i enderrocant l'església de Sant Pere Màrtir, el Teatre Conservatori i totes les edificacions annexes, com també l'antic edifici de la Telefònica, a la plaça de Fius i Palà. Tanmateix, l'oposició de les entitats culturals a l'enderrocament del Teatre Conservatori, i, especialment, la manca de recursos econòmics de l'Ajuntament, entre altres factors, impossibilità de fer efectiu del tot el projecte. L'enderroc afectà, finalment, només l'església de Sant Pere Màrtir i els seus edificis annexos.

Quan l'agost de 1936 es féu públic l'acord municipal d'enderrocar l'església de Sant Pere Màrtir -l'única demolició del patrimoni religiós que aprovava l'Ajuntament-, el diari "El Dia" aplaudia amb entusiasme la decisió. I afirmava: "*La Manresa nova, la de l'esdevenidor, s'haurà obert camí i aquest projecte serà l'inici de la reforma i de la urbanització moderna que els temps actuals exigeixen... Aquesta obra, entre altres, restarà com a penyora de l'estimació a Manresa d'uns ciutadans que, per damunt de les mesquineses i lluites personals, s'han sentit manresans, tot recollint els neguits i les inquietuds del poble, freturós sempre d'un sentiment de progrés moral i material*".

L'acord municipal d'enderrocar el Teatre Conservatori

El 7 de novembre de 1936 l'Ajuntament acordà "*Enderrocar l'edifici Teatre Conservatori i les dependències i edificis annexes i l'illa compresa entre el carrer de Jaume I i Fius i Palà per tal que resti una plaça regular i grandiosa digna de la importància de Manresa*".

El ple del Consell Municipal, en sessió celebrada el dia 7 del mes que som, va prendre entre altres el següent acord: Enderrocar l'edifici Teatre Conservatori i les dependències i edificis anexes i l'illa compresa entre el carrer de Jaume I i Fius i Palà per tal que resti una plaça regular i grandiosa digna de la importància de Manresa.

Fa públic l'Alcaldia per a general coneixement i als efectes de reclamació que podrà formular-se per escrit a la Secretaria Municipal en hores d'oficina, dintre el termini de quinze dies.

Manresa, 9 de novembre 1936.

L'Alcalde President,

J Corbella

www.memoria.cat

L'acord del ple del Consell Municipal, publicat al diari "El DIA"

www.memoria.cat

Amb aquest acord es tractava de portar a la pràctica el vell projecte de Francesc Cuixart d'una gran plaça lliure d'edificacions, la construcció de la qual es considerava una assignatura pendent de la ciutat.

De moment, l'operació s'havia posat en marxa. El 7 de setembre s'havia començat a enderrocar l'església i poc després les dependències de particulars adossades a l'edifici, entre les quals, la sastreria Fornells, la joieria Busquets, els Olis López, la secció de "trossos" de Cal Jorba, el bar de Cal Nen d'Eusebi Torra i l'Oficina de Salubritat.

Dibuix de Francesc Cuixart, de primers segle XX, de com imaginava la plaça de Sant Domènec, sense l'església de Sant Pere Màrtir ni el Teatre Conservatori.

Per emplaçar alguns establiments i dependències d'aquests edificis, el mateix ple del 7 de novembre acordà construir al xamfrà del carrer de Jaume I amb la plaça d'en Clavé "un edifici que per les seves condicions respongui a la importància que tindrà la plaça esmentada". El solar, segons s'afirmava textualment en l'acord municipal, era propietat "d'un element considerat com a feixista Just Pastor Barros". Els terrenys van ser confiscats, però, finalment, l'edificació no es va portar a terme.

Les dependències del Conservatori també s'anaren buidant. Així, les entitats Cercle Artístic de Manresa i l'Escola Proletària d'Art Escènic, que hi tenien la seva seu, foren traslladades a l'ex-local de la Joventut Tradicionalista, al carrer de la Sabateria, segons l'acord del 12 de novembre, també s'hi portà el mobiliari de l'Orfeó Manresà. El Centre Excursionista de la Comarca de Bages es traslladà a un pis del carrer del Born i l'Escola Municipal de Música, ubicada també al Conservatori, s'emplaçà al carrer de Sobrerroca.

La mobilització de les entitats culturals

Tanmateix, en plantejar-se l'enderrocament del Conservatori sorgiren diversos problemes. La desaparició d'un teatre d'aquesta categoria, que aleshores tenia una acústica impecable i que no tenia parangó amb cap altre local de Manresa, deixava la ciutat òrfena d'infrastructura per a les arts escèniques. Per aquest motiu, diverses entitats culturals es van mobilitzar, i el 9 de desembre van sol·licitar a l'alcalde que se n'evités la demolició i que si, finalment, es creia que l'enderroc era del tot imprescindible, es construís un altre teatre de les mateixes característiques, fins i tot, d'acord amb els mateixos plànols. De tota manera, les entitats veien més factible la primera opció, "per l'estalvi de diners que representaria". Així ho demanaven els presidents de les entitats Sindicat Musical de Manresa, Sindicat d'Espectacles Públics (CNT-AIT), Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria de Manresa, Penya Cultural Joia, Societat Cultural Josep Anselm Clavé, Orfeó Manresà, Agrupació de Cultura Musical, Cercle Artístic de Manresa, Ateneu Obrer Manresà i Grup Renaixença.

La petició va fer efecte i el Consell Municipal Permanent, que es reuní l'endemà, acordà manifestar a les entitats signants de l'escrit "*que s'ha vist amb molta complaença la seva petició, però com que cal enderrocar el dit Teatre, per a completar la urbanització de la plaça, es procedirà a la construcció d'un nou edifici tan prompte com les possibilitats econòmiques del l'Ajuntament ho permetin*". Novament es quedava a mercè de les "possibilitats econòmiques" municipals. I això en aquelles circumstàncies de fallida econòmica de l'Ajuntament era tant com dir que no es realitzaria.

Això no fou obstacle, però, perquè durant un temps es mantingués intacta la voluntat de demolir el Conservatori. Per aquest motiu es continuà treballant en l'enrunament d'altres dependències de la plaça.

D'altra banda, el 20 de febrer de 1937, el ple refusava la petició d'un altre escrit, aquest signat per artistes teatrals, en què es demanava que no s'enderroqués l'edifici del Teatre Conservatori per les condicions que reunia i pel seu alt valor artístic i se'ls responia que no s'accedia a la seva petició, però que l'Ajuntament tenia el propòsit "de crear un nou teatre que substitueixi el Conservatori i que reuneixi les condicions acústiques d'aquest".

Probablement no es féu cap pas seriós en aquest sentit, malgrat que al ple municipal del 6 de març, el conseller Sanmartí suggeria d'habilitar la sala d'actes de la Casa del Poble (Casino) per a teatre.

Fins i tot, l'Escola Proletària d'Art Escènic havia organitzat per al febrer-març de 1937 "un festival de comiat i homenatge al Teatre Conservatori", que havia de consistir en una representació teatral i una conferència a càrrec del professor de la Institució del Teatre de la Generalitat, Joaquim Montero, el qual havia de dissertar sobre La història del Teatre Conservatori. Diversos intel·lectuals, entre els quals Joan Alavedra i Josep Carner Ribalta, havien promès la seva presència. L'acte, però, no s'arribà a celebrar.

El maig de 1937 era l'Associació de Dependents del Comerç i de la Indústria que deixava el seu estatge de l'edifici del Conservatori, i el traslladava al Cafè Mundial, a causa que "més o menys aviat s'ha de procedir a l'enderrocament de l'antic estatge social". Però, curiosament dos mesos més tard, i com a primera prova que ja es començava a copsar que el Conservatori no s'enderrocaria, se cedia aquest mateix estatge al "Casal de la Dona Jove". Malgrat això, al final del mateix juliol la maqueta de la plaça Fius i Palà, basada en el dibuix de Francesc Cuixart, s'exposava en la I Exposició de Projectes d'Obres Municipals, organitzada pel Departament de Foment i Obres Públiques, i causava una gran expectació. La maqueta l'havia confeccionada Josep Carreras, de la Cooperativa d'Obrers Guixaires. El projecte era del mateix Departament de Foment.

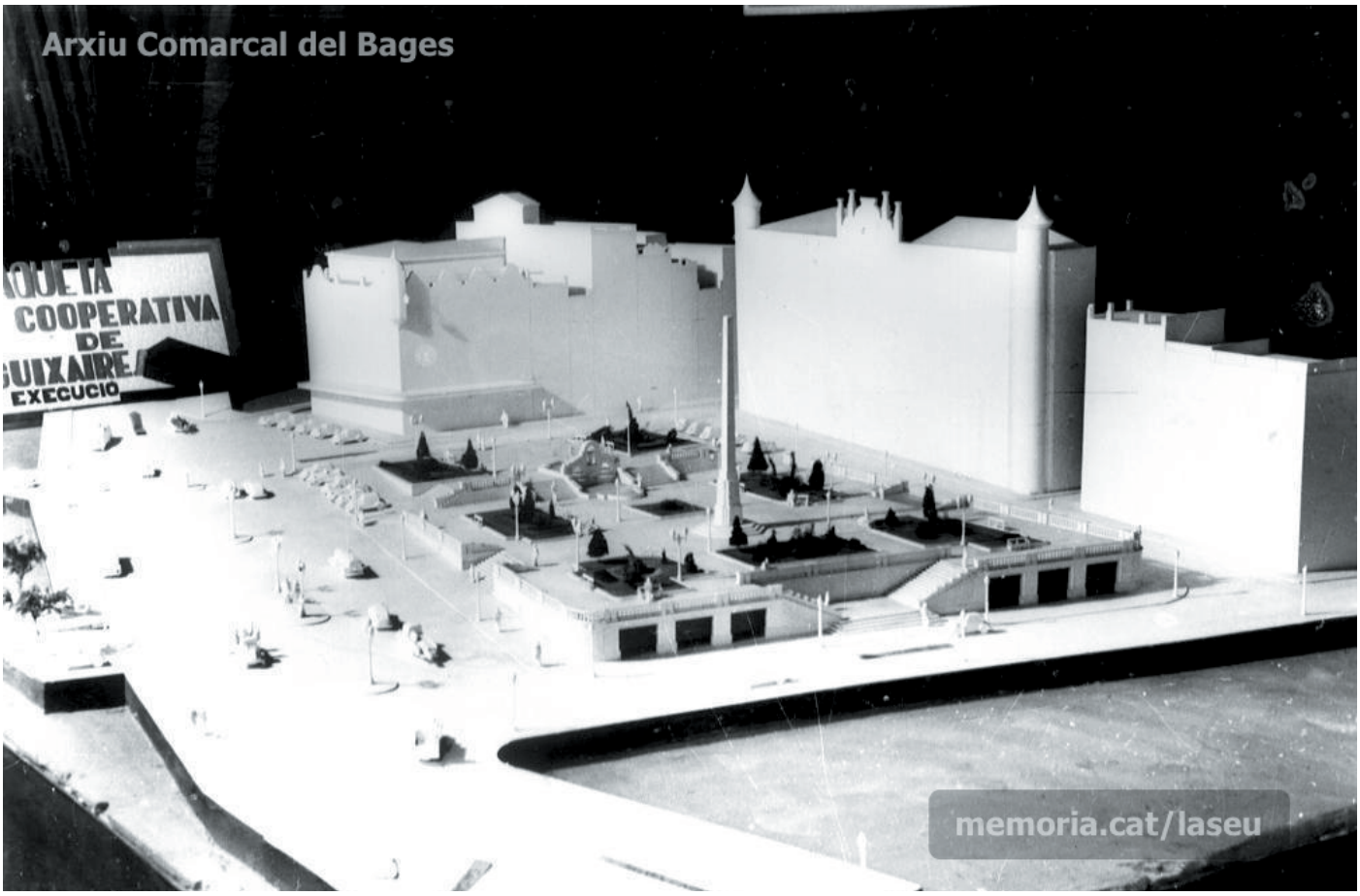

Maqueta del projecte d'urbanització de la plaça de Sant Domènec, en la I Exposició de Projectes d'Obres Municipals, organitzada pel Departament de Foment i Obres Públiques de l'Ajuntament (juliol del 1937)

La construcció del refugi antiaeri

D'altra banda, la construcció del refugi de la plaça de Sant Domènec a partir de l'octubre del 1937 ja evidenciava que la urbanització global de la plaça quedava de moment descartada.

El refugi antiaeri de la plaça de Sant Domènec que es començà a construir la tardor de 1937, després d'haver estat enderrocada l'església de Sant Pere Màrtir. Les fotografies són de després de la guerra. Amb la darrera reurbanització de la plaça, el refugi va quedar anul·lat.

L'ex-alcalde Francesc Marcet, el 8 de desembre de 1937, expressava públicament a través d'"El Dia", la desil·lusió que li comportava que finalment no es pogués dur a terme el projecte d'una gran plaça: "*Entre les grans il·lusions urbanístiques realitzables dels manresans tenia un lloc preferent l'enderrocament del Teatre Conservatori i l'església de Sant Domènec, per a donar lloc a la realització del projecte d'una gran plaça, que a més d'ésser una millora urbana, era també una necessitat, donat el creixement i al tràfic de la nostra estimada ciutat.*

"Després del 19 de juliol, i al procedir-se a enderrocar l'església de Sant Domènec, els manresans vàrem tenir la sensació que aquell projecte tan difícil de portar-se a cap, anava per fi a ésser una realitat, però ben aviat poguérem comprovar que les coses quedarien a mig fer, degut a la manca de recursos econòmics, o més ben dit, a la manca d'orientació i administració dels recursos que es varen emprar en l'enderrocament d'altres edificis religiosos.

"Si els que dirigiren els enderrocaments a Manresa, haguessin dedicat tots els seus esforços i tots els mitjans econòmics disponibles en aquells moments -que eren suficients- a la realització del projecte de la gran Plaça, a hores d'ara Manresa podria dir amb orgull que la revolució havia deixat com a record inesborrable la plaça convenientment urbanitzada, i que jo hauria proposat que se li hagués donat el nom de Plaça de la Revolució.

"Dissortadament no ens toca més remei que contemplar la nostra il·lusió tot just començada i esperar que altres, amb més bona orientació o amb més voluntat per les coses de la ciutat, cuidin de portar a cap tan important obra...".

És a través de la rèplica que el diari "UGT" feia a aquest escrit de l'ex-alcalde Marcet que podem saber que el projecte s'havia ajornat, ja que el rotatiu s'explicava així: "*I ara, per més bona voluntat que hi hagi, com que no hi ha cap quantitat pressupostada per enllestir aquesta obra d'urbanització, ni tampoc hi ha cap possibilitat de trobar els mitjans necessaris, a desgrat que la situació econòmica del Municipi, sembla va endegant-se, la urbanització de la plaça ha restat enlaire*".

Fragments extrets del volum I de *La Guerra Civil (1936-1939)*, de la col·lecció "Història Gràfica de Manresa" (Edicions Parcir) i del web www.memoria.cat/laseu

En els dos llocs hi trobareu més informació sobre la urbanització de la plaça de Sant Domènec, l'enderrocament d'esglésies de Manresa i el salvament de la basílica de la Seu l'any 1936.

I aquí trobareu documents de gran interès, entre els quals el de la sol·licitud, de 9 de desembre del 1936, de diferents persones vinculades al món de la cultura, en què es demana que no s'enderroqui el Teatre Conservatori.